

PERSBERICHT

20 juni 2011

Opening expositie 'Schatten op perkament. De Middeleeuwse boeken van Sint-Servaas.'

Van 25 juni 2011 tot en met 18 september 2011 is in de Maastrichtse Hoofdwacht aan het Vrijthof een bijzondere tentoonstelling te zien. Onder de titel 'Schatten op Perkament. De Middeleeuwse boeken van Sint Servaas' wordt een selectie van het kostbare laatmiddeleeuwse boekenbezit van het Maastrichtse Sint Servaaskapittel getoond.

De zomer van 2011 staat in Maastricht in het teken van het zevenjaarlijkse ritueel van de Heiligdomsvaart. Reden voor de BV Limburg om hier nadrukkelijk aandacht aan te besteden via de expositie '*Schatten op perkament. De Middeleeuwse boeken van Sint-Servaas*', die op zaterdag 25 juni haar deuren opent voor het publiek. Deze tentoonstelling is een gezamenlijk initiatief van de BV Limburg / Zicht op Maastricht en de Stichting Schatkamer Sint Servaas Basiliek Maastricht.

Het hart van deze bijzondere tentoonstelling vormt een selectie uit de spaarzaam bewaard gebleven handschriften van het Servaaskapittel, waarvan velen lang geleden voor het laatst in Maastricht te zien waren. De manuscripten zijn bruiklenen van de Stichting Schatkamer Sint Servaas Basiliek Maastricht, Koninklijke Bibliotheek Brussel, Koninklijke Bibliotheek Den Haag, Particuliere Collectie Roermond en Regionaal Historisch Centrum Maastricht.

Voorafgaand aan de expositie wordt aan de hand van zowel authentieke handschriften en materialen, als moderne reproducties en een instructieve audiovisuele producties getoond hoe middeleeuwse handschriften precies werden vervaardigd en hoe Sint Servaas daarin werd afgebeeld.

NB: Op vrijdag 24 juni vindt er om 15.00 een preview plaats voor pers & genodigden om een exclusieve eerste blik op de tentoonstelling werpen. De expositie opent voor het publiek op zaterdag 25 juni.

Openingstijden: Van dinsdag t/m zondag van 12.00 tot 17.00, 's maandags gesloten. De entreprijs bedraagt € 3,50. Tijdens evenementen op het Vrijthof (concerten André Rieu, Preuvenemint, ...) kunnen openingstijden van de Hoofdwacht tijdelijk gewijzigd zijn. Kijk voor actuele openingstijden op www.bv-limburg.eu.

Z.o.z.

////////////////////////////////////

Noten voor de redactie:

- Voor meer historische achtergronden, zie hieronder.
- Voor vragen kunt u terecht bij:

Benedicte Caenen / Gerard Rooijackers

Vrijthof 25 (Hoofdwacht)

6221 LE Maastricht

T + 31-43-3100377

E b.caenen@bv-limburg.eu

////////////////////////////////////

Historische achtergronden

Onder de bewaard gebleven middeleeuwse boeken van het Servaaskapittel vallen allereerst de liturgische handschriften op. Voor de eredienst in de Servaaskerk waren uiteraard boeken nodig: missalen voor de viering van de mis, grote koorboeken - waar meerdere geestelijken gelijktijdig uit konden lezen en zingen - voor het gezamenlijke koorgebed, boeken met aanwijzingen voor de koorleiders en de koster, en zo verder. Sommige van deze handgeschreven boeken zijn fraai verlucht: een hoogtepunt vormt een feestmissaal, specifiek voor de Servaaskerk gemaakt, dat in de Koninklijke Bibliotheek te Brussel wordt bewaard en vijftig jaar geleden voor het laatst in ons land te zien was.

Naast boeken voor de eredienst beschikten de leden van het kapittel, de kanunniken, over een aparte studiebibliotheek. Die diende met name voor de school die het kapittel bestierde en voor de vorming van de kanunniken. Toch zal die bibliotheek naar onze maatstaven bescheiden zijn geweest: zelfs bij een rijke en belangrijke instelling als het Servaaskapittel zal het aantal handschriften het honderdtal nauwelijks hebben overschreden.

Boeken zijn in de Middeleeuwen een kostbaar bezit. Tot aan het eind van de vijftiende eeuw, wanneer het gedrukte boek pas echt in zwang raakt, moet ieder boek geduldig met de hand worden (over)geschreven op bladen perkament; later komt ook papier als schrijfdrager op. Onderdelen van de tekst, zoals hoofdstukken en alinea's, worden gemarkeerd door grotere, gekleurde en vaak versierde hoofdletters. Ze helpen de lezer zijn weg door de tekst te vinden. Belangrijke boeken krijgen bovendien geschilderde miniaturen, al dan niet met bladgoud verfraaid. We moeten echter niet denken dat de handschriften van het Sint Servaaskapittel allemaal door de kanunniken zelf ter plekke zijn geschreven en verlucht. Hoewel in principe iedere kanunnik werd geacht tenminste twee jaar universitair onderwijs te hebben genoten - en dus meer dan voldoende te zijn opgeleid om het schrijfwerk ter hand te kunnen nemen - lijkt veel van dit werk toch te zijn uitbesteed aan professionals in de stad en in de kloosters, zoals de

Kruisheren en de Begaarden. Ook kreeg men boeken ten geschenke of werden handschriften elders aangekocht.

Niet enkel het Servaaskapittel bezat boeken met teksten over en afbeeldingen van Sint Servaas. In de bisdommen Luik, Keulen en Utrecht was Sint Servaas een prominente heilige, die we niet alleen tegenkomen in liturgische boeken en verzamelingen van heiligenlevens, maar die ook in boeken voor privédevotie opduikt. In de miniaturen en randversieringen zien we Sint Servaas meestal afgebeeld als bisschop, met de zilveren sleutel die hij volgens de legende in Rome van Petrus zelf ontving en die nog steeds in de schatkamer van de Servaasbasiliek wordt bewaard. Daarnaast zien we hem geregeld strijden tegen de draak, symbool van het kwaad en met name de ketterij. Ook zijn vermeende afstamming van Christus wordt in boeken verbeeld, soms als onderdeel van de H. Maagschap (afbeelding van de uitgebreide familie van Christus), of in diagrammen, die de stamboom van Servatius illustreren. Tenslotte komen we soms scènes uit zijn levensverhaal tegen: in een met houtsneden versierd boekje, dat in groten getale voor pelgrims in Maastricht te koop moet zijn geweest (maar waarvan slechts één uniek exemplaar bewaard is gebleven), wordt zelfs de hele Servaaslegende afgebeeld, inclusief de toning van zijn relieken tijdens de heiligdomsvaart.

In 1797 valt het doek voor het Servaaskapittel. Franse troepen bezetten Maastricht, sluiten de kerken en kloosters, heffen de twee stadskapittels (Sint Servaas en Onze Lieve Vrouw) op en verklaren hun bezittingen verbeurd. Enkel de meest belangrijke relieken en een paar boeken duiken onder, de rest valt in Franse handen. De meest kostbare stukken gaan naar Brussel en Parijs, de rest wordt ter plekke geveild en verdwijnt veelal uit zicht. Echter, elf kisten met boeken uit religieuze instellingen – waaronder de Sint Servaas – worden bij het Gouvernement op zolder gezet en vergeten. Pas in 1839 worden ze herontdekt. Deze herontdekte boeken worden uiteindelijk verdeeld over de Koninklijke Bibliotheek en een aantal academische bibliotheken. Door al deze lotgevallen treffen we tegenwoordig handschriften uit de Sint Servaas aan in Parijs, Angers, Brussel, Maastricht, Den Haag, Utrecht en Groningen, al rest er nog maar weinig van de boeken die het kapittel in de Middeleeuwen moet hebben bezeten.